УДК 378.4.011.33-028.78: 316.42
UDC 378.4.011.33-028.78: 316.42
DOI: 10.31475/ped.dys.2020.29.06

ЮЛІЯ ЗАЯЧУК,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Україна, Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7)
YULIYA ZAYACHUK,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
(Ukraine, Lviv, Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho St., 7)
ORCID: 0000-0001-5861-2761

ОЛЕНА КОВАЛЬСЬКА,
магістрант
(Україна, Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1)
OLENA KOVALSKA,
Postgraduate Student
(Ukraine, Lviv, Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska St., 1)
ORCID: 0000-0003-0113-7060

Місія університету в суспільстві: формування університетської традиції та сучасні виклики

Mission of a University in the Society: Formation of a University Tradition and Modern Challenges

Досліджено ключові аспекти формування місії університету як наукової, педагогічної та соціальної інституції в різні історичні епохи, у період сучасності та в перспективі. Показано, що опорними її складовими були і залишаються наукове дослідження, навчання та служіння суспільству, до яких у різний час додавалися інші концепти відповідно до суспільних запитів. Акцентовано, що важливою віхою в історії університету як інституції стала реформа німецького культурного діяча та мислителя В. фон Гумбольдта, базована на інтеграції дослідження і викладання, принципах свободи викладання і навчання, яка серйозно вплинула на розвиток вищої освіти в усьому світі та стала передумовою сучасної реформи вищої освіти. Висвітлено авторські концепції місії університету впливових дослідників Дж. Ньюмена, А. Флекснера, К. Ясперса, Т. Веблена, К. Керра, Х. Ортеги-і-Гассета. Проаналізовано новітні концепції університету – дослідного університету світового класу XXI ст. проф. Ф. Альтбаха та підприємницького університету проф. Б. Кларка. Досліджено питання сучасного переосмислення місії університету.

Ключові слова: *університет; місія університету; модель дослідного університету; реформи вищої освіти; масовізація; підприємницький університет; університет світового класу.*

This article presents the analysis of the key aspects of the formation of a mission of a university as a scientific, pedagogical, and social institution in different historical periods, in current times and in the future. It also reveals that socio-historical transformations of a university and society are interrelated. It is stated that a university as an institution has a multifaceted mission. The aspects of this mission are research, teaching and service. Other concepts were added to these ones in accordance with social requirements at different times. The change in the interpretation of a university's mission from its initial understanding as the production of "light of knowledge that an educated person sees in front of himself or herself" to its perception in the twentieth century as "big business" that creates benefits for society has been examined. It is emphasized that an important milestone in the history of a university as an institution was the reform of German cultural leader and thinker W. von Humboldt. His research university model, based on the integration of research and teaching, on the principles of freedom of teaching and freedom of learning, has seriously influenced the development of higher education worldwide and has become a prerequisite for current higher education reform. The article reveals the

author's concepts of a mission of a university of famous intellectuals and influential researchers H. Newman, A. Flexner, K. Jaspers, T. Veblen, C. Kerr, J. Ortega-y-Gasset. It is highlighted that the main issues to characterize the activities of a university are issues of freedom that is research, academic, spiritual, and political freedom. Special emphasis is also placed on the latest concepts of universities namely the concept of the world-class research university of the XXI century by Prof. P. Altbach and model of Entrepreneurial University by Prof. B. Clark, which will work in the conditions of growing competition between higher education institutions as well as in the conditions of emergence of the principle of their orientation to labor market. The article examines the issue of current rethinking of a university mission in accordance with new, complex tasks set by time, and risks for current educational space. The prospects for the development of the idea of a university in the educational processes of the XXIst century are outlined.

Key words: *university; mission of a university; research university model; higher education reforms; massification; entrepreneurial university; World-Class University.*

Вступ / Introduction. З часу свого виникнення університет, як особлива інституція, завжди посідав виняткове місце в суспільстві з соціальної, ідеологічної, економічної, геополітичної й інших точок зору. Він ніколи не був статичним і далі перебуває у стані постійної зміни, адже розвиток суспільства та його вимог щодо вищої освіти набрав нової, досі небаченої якості. Університет знаходиться на перетині швидкого розвитку суспільної сфери, ринку праці та науково-технічної галузі, що й породжує як нові можливості, так і нові виклики (Барнетт Р., 2001; Schuetze H., 2012; Altbach P., 2013; Altbach P., 2016). Більше того, у теперішній час глобалізації університет є не лише інституцією національного, але й наднаціонального рівня (Altbach P., Knight J., 2006; Курбатов С., 2011а; Павленко І., 2018). Такий стан речей створює, з одного боку, можливості впливу університету на цілі регіони світу, водночас збільшуючи, з іншого боку, множинність зовнішніх впливів на нього. Це приводить до зміни парадигми місії університету.

Загалом поняття місії має різні значення в залежності від сфери використання і є доволі багатогранним. Стосовно університету, поряд із поняттям «місія університету» (Курбатов С., 2011а; Cortés-Sánchez J., 2017; Рогожа М., Курбатов С., 2017), в якості синонімічних застосовують поняття «ідея університету» (Барнетт Р., 2001; Курбатов С., 2011; Кузьменко О., 2016), «роль університету» (Huber B., 2016; Moscardini A., 2020), «призначення університету» (Stewart D., 2010; Alemu S., 2018) тощо. Зокрема, у праці J. Cortés-Sánchez «Mission and Vision Statements of Universities Worldwide – A Content Analysis» зазначено, що місія інституції, зокрема й університету, включає такі складові, як призначення, цінності, стратегія, стандарти та поведінкові елементи (Cortés-Sánchez J., 2017). Ми проаналізуємо події у формуванні місії університету як інституції від початків його виникнення до сучасного століття, яке кидає університету новий, надскладний виклик, що приводить до необхідності переосмислення його місії. Від здатності й готовності університету до такого переосмислення значною мірою буде залежати його подальша доля, різнорівнева ефективність і поступ у майбутнє.

Мета та завдання / Aim and Tasks. *Мета дослідження* – простежити ключові аспекти формування місії університету як наукової, педагогічної та соціальної інституції в різні історичні періоди, в період сучасності та в перспективі, показати взаємну соціально-історичну трансформацію університету і суспільства та пов'язані з цим ризики для сучасного освітнього простору. Для реалізації поставленої мети були окреслені такі *завдання*: проаналізувати викликані часом та соціально-історичним контекстом зміни в інтерпретації сутності університету як наукової, педагогічної та соціальної інституції; проаналізувати різні концептуальні підходи та моделі університету задля поглиблення розуміння його природи як інституції в контексті світового освітнього простору; окремо проаналізувати Гумбольдтську модель дослідного університету як впливову силу на розвиток вищої освіти в усьому світі та передумову сучасної реформи вищої освіти; з'ясувати особливості концепції дослідницького університету світового класу XXI ст. Ф. Альтбаха та моделі підприємницького університету Б. Кларка як відповідей на запити сучасного суспільства; дослідити питання сучасного переосмислення місії університету відповідно до нових, ускладнених завдань, поставлених часом, з окресленням перспектив розвитку ідеї університету в освітніх процесах XXI ст.

Методи / Methods. Для досягнення поставленої мети і вирішення окреслених завдань було застосовано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, індукція, дедукція), метатеоретичні (системний аналіз, ретроспективний аналіз), організаційні (порівняльно-історичний, лонгітюдний, комплексний).

Результати / Results. До різнорівневого осмислення феномену університету зверталася плеяда відомих інтелектуалів – філософів, істориків, психологів, соціологів, педагогів, які обґрунтовували концептуальні підходи та моделі університету як наукової, педагогічної та

соціальної інституції, серед яких Ф. Бекон, Т. Веблен, В. фон Гумбольдт, Ж. Ле Гофф, К. Керр, Дж. Локк, Дж. Г. Ньюмен, Х. Ортега-і-Гассет, А. Флекснер, К. Ясперс та ін.

Питання місця й ролі університету в суспільстві та сучасних викликів, що постали перед університетом, аналізують відомі авторитетні дослідники світової вищої освіти, зокрема P. Altbach, R. Barnet, B. Clark, J. Cortés-Sánchez J., B. Huber, B. Kehm, J. Knight, H. Levin, A. Moscardini, J. Salmi, H. Schuetze, D. Stewart, U. Teichler. Широкий спектр питань реформування університету як інституції вивчають також дослідники з європейських університетів, зокрема, професори U. Teichler, J. Henze, A. Wolter, M. Caruso, H. Kuper, J. Van Buer, R. Von Luede (Німеччина), R. Rinne, Arto Jauhiainen, J. Kallo, Annukka Jauhiainen, A. Laiho, F. Dervin (Фінляндія), з якими автор статті Юлія Заячук мала можливість обговорювати цю проблематику особисто.

Зазначена проблематика є також предметом багатьох вітчизняних досліджень, присвячених осмисленню місії університету (В. Андрущенко, С. Калашнікова, В. Кремень, О. Кузьменко, С. Курбатов, Д. Мірошниченко, В. Огнев'юк, М. Рогожа); трансформації університету (А. Глузман, А. Сбруєва, В. Савчук, Л. Султанова, Я. Пелікан, С. Пролеєв), автономії університету (Л. Гусак, Л. Мартіросян, О. Моргулець); прояви феномена дослідницького університету (І. Маріуц, М. Ситницький); специфіки корпоративного і дистанційного університету (І. Литовченко, Г. Шнедельбах); «третьої місії» університету (І. Павленко); соціальної відповідальності університету (В. Андрущенко).

Університет виник не як фізичний простір, а як спільнота людей – унікальна спільнота викладачів і студентів, пов'язаних між собою способом життя та світоглядом. Вони створили нову модель суспільної організації, засновану на горизонтальних (демократична взаємодія), а не вертикальних (підпорядкування) зв'язках. Базова новизна створеної спільноти – рівноправність її членів всередині та незалежність по відношенню до зовнішніх впливів та структур (Рогожа М., Курбатов С., 2017). Основними принципами роботи цієї інституції були самоврядування, саморегулювання, процесуальність наукової та викладацької діяльності, визнання світською та церковною владою, відкритість, мобільність учасників спільноти.

Загальновідомо, що перші університети виникли в Європі у XI–XII ст. Це період, який характеризувався збільшенням попиту на знання внаслідок розширення економічних, політичних, культурних зав'язків та розвитку міст, що передбачало необхідність виникнення нової інституції, яка би сприяла власне продукуванню знань. Університети зародилися як своєрідна світська опозиція до церковних форм влади та освіти (Глузман А., 1997). Першим університетом став Болонський, заснований у 1088 р., згодом було відкрито університети в Оксфорді (1167 р.), Парижі (1215 р.), Празі (1348 р.), Відні (1365 р.) тощо. Титульними історично вважаються Болонський та Паризький університети, оскільки вони репрезентували два ключові типи (дві ключові моделі) своєї організації, а саме: Болонський університет вважався світським та був корпорацією, в якій головну роль відігравало студентство, натомість у Паризькому університеті головна роль належала професурі (ця модель стала поширеною згодом у більшості європейських університетів) (Глузман А., 1997; Курбатов С., 2011а).

Середньовічний університет. Середньовічний університет зароджувався як духовна та інтелектуальна спільнота однодумців, яка повинна була забезпечувати пізнавально-розвивальну потребу людини (Султанова Л., 2016). Ключовою місією університету стало дослідження та навчання. За визначенням Ж. Ле Гоффа, підтвердженням думки про важливість ролі навчання можуть слугувати особливості організації навчального процесу: лекції складались з читання опорних «праць авторитетів» та надання коментарів до них, для закріплення знань використовувались диспути (Ле Гофф Ж., 2003; Рогожа М., & Курбатов С., 2017). Дослідники відзначають два види навчання, які забезпечували середньовічні університети: гуманістичне та професійне (Глузман А., 1997; Alemu S., 2018). Головними цінностями університету цього часу визначають пошук істини, знання, суспільну корисність, чесність. Крім цього, варто зазначити, що середньовічний університет був наднаціональним, і, безумовно, мав вплив на утвердження світської еліти і поширення наукових знань та ідей.

Середньовічні університети використовували латину як академічну мову. Це, зокрема, означало, що науковці могли викладати у будь-якій європейській країні. Тому студенти та викладачі університету були дуже мобільними (Султанова Л., 2016).

Університет епохи Нового часу. З приходом епохи Нового часу, протягом XVI–XVIII ст., відбулося зміщення загальної світоглядної парадигми, що мало вплив і на університет. У цей період в університетах відбувається відхід від схоластики, започатковується вивчення «нового» знання, зокрема математичного, фізичного, відбувається «становлення класичної науки» та вивчення «практичного знання». Стрижнева місія університету цієї епохи – місія «відкриття нових знань», тобто дослідження, та місія навчання. Нова місія університету епохи – навчання для

кар'єри (Кузьменко О., 2016).

Крім того, в цей час університет постає рупором суспільних перетворень. Зокрема, беззаперечним виявляється зв'язок між університетським середовищем Нового часу та виникненням такого суспільного явища, як Реформація. Реформація XVI ст. започаткувалася саме в університетах і головним її діячем був власне університетський професор Мартін Лютер. Він виступав не як політичний чи церковний діяч, а саме як академічний діяч, коли 31 жовтня 1517 р. випустив свої 95 тез, запрошуючи (чи провокуючи) своїх колег і всіх охочих взяти участь у диспуті «стосовно сили індульгенцій» (Курбатов С., 2011; Рогожа М., & Курбатов С., 2017).

З XVIII ст. університет стає інтелектуальною інституцією, яка культивує та передає весь спектр методично осмислених наукових дисциплін, у той самий час формуючи академічну еліту. Також у цей час починає формуватися ідея університету як національної інституції і університети стають безпосередніми діяльними компонентами побудови національних культур епохи Нового часу (Кузьменко О., 2016). Власне націоналізація та перехід на навчання національними мовами в цю епоху стали віхою в історії університету як інституції. На зміну інтернаціональному статусу перших університетів приходить новий, «національний» університет, а університети інтегруються в нові структури національних держав.

Університет XIX століття. XIX ст. характеризується переосмисленням значення університету як особливої соціальної інституції, адже в цю епоху відбувається наростання технологій, підвищення комфорту життя, розвиток промисловості, який потребував наукових відкриттів та наукових досліджень. Тож університет стає інституцією, місією якої є пошук знань, вирішення наукових та соціальних проблем, критична оцінка наукових досягнень та підготовка висококваліфікованого людського капіталу. Університет також стає національною інституцією, і, оскільки епоха XIX ст. – це час відродження та створення національних культур, – ще й «оплотом національної культурної ідеї». Ця ідея проявлялася через елітарний чинник, оскільки в цю епоху (як і в попередні) університети були доступні лише для верств населення, що належали до інтелектуальної чи соціальної еліти (Ситницький М., 2018; Маріуц І., 2019).

Розвиток університету XIX ст. пов'язаний із виникненням нових національних моделей університету.

Людиною, яка заклала світоглядні підвалини сучасного університету, був німецький мислитель та дипломат Вільгельм фон Гумбольдт. І, звісно, найвідомішою та найвпливовішою моделлю університету стала **Гумбольдтська модель дослідного університету** з гаслом «Відданість науці» і принципом поєднання дослідження та викладання. Першим університетом, який став втіленням цієї ідеї, був Берлінський університет, заснований у 1809 р. Університет отримав статус автономного закладу освіти під правовим і певною мірою фінансовим патронатом держави. Він мав право на самостійне ведення господарства, комплектацію посад і присвоєння звань (Рогожа М., & Курбатов С., 2017; Гнатів З., 2019). Ідея полягала в створенні системи освіти, заснованої на безумовній та беззастережній академічній свободі та неупереджених знаннях, що поєднує дослідження, викладання та дозволяє студентам обирати власний курс навчання. Гумбольдтська модель університету, яка також відома як модель дослідницького університету, базувалась на таких засадах: головними принципами є дослідження, освіта та духовний розвиток особистості; університет повинен бути носієм національної ідеї, національної культури; університет повинен виступати своєрідною гілкою влади; завдання університету полягає у формуванні національної керівної еліти, університет повинен виконувати культурологічну, наукову та освітньо-просвітницьку функції; університет повинен бути автономним; університет, як об'єднання викладачів та студентів, повинен діяти виключно в інтересах науки і знання; університет повинен забезпечити таке навчання, яке дозволить студентові сприйняти і зрозуміти життя; в університеті повинна бути присутня академічна свобода (Султанова Л., 2016; Курбатов С., 2017; Гнатів З., 2019).

Концепція Вільгельма фон Гумбольдта суттєво вплинула на вищу освіту у центральній, східній та північній Європі. Аналіз процесу адаптації сучасних реформ вищої освіти різними європейськими країнами на класичних прикладах країн, що репрезентують Гумбольдтську та інші університетські моделі, можна знайти у праці автора (Заячук Ю., 2013). Пізніше, починаючи з другої половини XIX ст., Гумбольдтська модель найповніше втілилась в університетах США; першими дослідницькими університетами у США були Університет Мічигану, Університет Джона Хопкінса та Стенфордський університет.

Ще однією моделлю університету, яка виникла та розвинулась у XIX ст. на території Великої Британії, стала **модель Дж. Ньюмена**. Вона отримала назву ліберальної. Головним принципом став принцип підготовки студентів вже не до професії, а, власне, до життя. Модель базувалась на ідеях про те, що університет повинен забезпечити максимально сприятливе середовище для навчання шляхом тісної взаємодії студентів та тьюторів (які закріплюються за студентом і ведуть

його до кінця навчання і наявність яких і сьогодні залишаються однією з унікальних рис процесу навчання в Оксфордському університеті); університет повинен організовувати навчання таким чином, щоб надати студентові можливість сформувати мислення та характер; управління університетом повинно здійснюватися представниками академічного середовища, які найкраще знають потреби університету й інтереси об'єднаної академічної спільноти в цілому (Кузьменко О., 2016; Гнатів З., 2019). Вважаючи, що знанням слід займатися «заради нього самого», Дж. Ньюмен стверджував, що основною метою університету є не набуття «корисних знань чи навичок», необхідних для конкретного заняття в житті, а, передусім, культивування розуму як такого (Garland M., 1996), а сам університет розглядав як місце загальнозначущих «універсальних знань» та інтелектуального вдосконалення. Разом з тим, для Дж. Ньюмена пошук істини був частиною не «чистого дослідження», а частиною виховного ідеалу, який формував особистість (Turner F., 1996). Він наголошував, що університетська освіта не повинна вивищувати технічне над духовним, задовольняючись створенням робочої сили для заводу чи ринку.

Третьою національною моделюю виділяють створену у Франції після Великої французької революції університетську модель, названу **Наполеонівською**. Ця модель базувалася на таких головних принципах: здійснення ідеологічної соціалізації молоді на благо держави та виховання висококваліфікованого фахівця (особливо в управлінській сфері). 17 березня 1808 р. Наполеон об'єднав усі французькі університети в Імператорський університет, який став втіленням національного університету, тобто його основною метою вважалася діяльність на благо французької нації (Кузьменко О., 2016; Гнатів З., 2019).

Університет XX століття. Під впливом науково-технічного прогресу та суспільних змін XX ст. до певної міри модернізується і місія університету. Так, на переконання американського історика *А. Флекснера* та німецького філософа, психолога та богослова *К. Ясперса*, до базових елементів університетської місії, якими є дослідження (набуття знань) та навчання (передача знань), повинен додатися елемент формування культури; університет повинен постати середовищем інтелектуальної еліти та центром суспільних трансформацій, що проголошує своєю місією служіння цивілізації, суспільству, нації, регіону, орієнтуючись як на загальнолюдські, так і на національні цінності (Flexner A., 1930; Jaspers K., 1961; Кузьменко О., 2016).

У своїй праці «Ідея університету» К. Ясперс подає пошук істини як першочергову задачу університету. Як і Дж. Ньюмен, він визначає духовний розвиток людини кінцевою метою пошуку істини та наголошує, що окрім двох інших базових цілей університету – дослідження та передачі знань – надважливе значення має передача культурних цінностей. Ідеальний університет К. Ясперса – це «спільнота мислення», а «свобода інтелекту» (академічна свобода) для нього є найважливішою рисою університету. Тож мислитель позиціонує університет як вільну спільноту вчених та студентів, що займаються пошуком істини. Відповідно, університет та вчені повинні відігравати вирішальну роль у реабілітації Європи на основі найблагороднішіх ідей просвітництва (Ясперс К., 2006).

За концепцією американського економіста, соціолога та публіциста *Т. Веблена* та американського економіста, соціолога і педагога, Президента Каліфорнійського університету *К. Керра* університет розглядається як індустрія знань, центр освітніх послуг, що здійснює свою діяльність відповідно до законів економіки та вступає у тісні взаємозв'язки як з державними, так з приватними організаціями (Kerr C., 1972; Глузман А., 1997; Кузьменко О., 2016).

За моделлю великого іспанського філософа *Х. Ортеги-і-Гассета* університет позиціонується як установа, яка на демократичних засадах забезпечує рівний доступ для всіх охочих, надає високоякісну фахову підготовку та відповідає позитивному впливу на розвиток людства. Х. Ортега-і-Гассет вибудував свою концепцію університету навколо ідеї «загальної культури», яка не знає національних кордонів чи часових обмежень. Він визначив чотири основні місії університету: викладання, сприяння науковим дослідженням, підготовка політичного лідерства та виховання особистостей, здатних здійснювати інтелектуальні інновації. На думку Х. Ортеги-і-Гассета, функція університету є потрійною: передача культури, забезпечення професійної освіти та розвиток науки. У центрі уваги університету має бути освіта, необхідна для того, щоб «пересічна людина» стала хорошим громадянином. Нарешті, університети повинні стати справжніми «духовними силами» суспільства та «центрами виховання інтелектуальної еліти» (Ортега-і-Гассет Х., 2005).

Розвиток місії університету XX ст. також тісно пов'язаний із питанням національної ідеї, зокрема його місія набула елементу служіння національній державі та її уряду. Тут варто згадати й про часи існування тоталітарних режимів XX ст., коли місією університету виявлялося не лише служіння національному уряду, а й служіння національній ідеології, пропаганді, а також діяльність в межах національної ідеології разом з пошуком знання, яке її підтверджує. Натомість в цей період на іншому континенті, в США, остаточно утверджується ідея дослідницького

університету (Маріуц І., 2019).

У XX ст. відбулися такі концептуальні зміни щодо суспільної ролі вищої освіти: остаточний перехід від елітарної моделі університетської освіти до масової; орієнтування вищої освіти на задоволення потреб промисловості; продукування гуманітарного знання для розвитку культури, інтелекту і духовності (Курбатов С., 2017).

Сучасні впливові сили світової реальності вищої освіти: концепція професора Філіпа Альтбаха.

Розглянемо світовий контекст XX ст. стосовно впливів на вищу освіту крізь призму роздумів ***Філіпа Альтбаха***, професора-дослідника, директора-засновника Центру міжнародної вищої освіти Бостонського коледжу, штат Массачусетс (Center for International Higher Education, Boston College, MA), всесвітньо відомого експерта з питань світової вищої освіти, порівняльної й міжнародної освіти, освітніх змін, а також автора й редактора понад 20 книг та величезної кількості наукових статей з означеної проблематики (Altbach P., 2007, 2009, 2013, 2016).

Професор Ф. Альтбах наголошує, що «ми перебуваємо в центрі безпрецедентної революції у вищій освіті», і що це «не просто невеликі зміни по краях, а фундаментальні зміни», а також, що «наша задача полягає в тому, щоб зрозуміти, а потім розглянути конструктивним чином природу цієї революції» (Altbach P., 2007). У доповіді «Global Trends in Higher Education» на Шостому Gate Germany Marketing Congress 2013 Ф. Альтбах (Altbach P., 2013) визначає дві основні сили, що діють у світовій реальності вищої освіти з середини XX ст. до теперішнього часу.

Першою з цих сил дослідник визначає *масифікацію вищої освіти* – розвиток масової системи вищої освіти у світі. Результат масифікафії системи – великі зміни в самій системі. Основними змінами системи вищої освіти внаслідок масифікації Ф. Альтбах визначає такі:

- *Диверсифікація* закладів вищої освіти і виникнення у багатьох країнах світу систем вищої освіти, які представлені інституціями з дуже різними формами фінансування, дуже різними професорами, дуже різними кар'єрними структурами, і, зрештою, дуже *різними місіями*: деякі з них мають сильно виражену дослідницьку місію, деякі з них фокусуються, в основному, на навчальній діяльності, інші намагається поєднувати ці два види діяльності.
- *Зростання приватного сектора* вищої освіти у більшості країн світу, що теж є наслідком масифікації вищої освіти.
- *Зниження якості вищої освіти* в більшості країн світу внаслідок масифікації. Це зовсім не означає, що кращі університети світу стають гіршими. Насправді вони, ймовірно, стають ще кращими. Але це означає, що знижується якість системи вищої освіти в цілому, і те, що зменшується відсоток студентів, які закінчують університет зі ступенем. На думку професора Ф. Альтбаха, це є частиною масифікації вищої освіти. У означеній доповіді на Gate Germany Marketing Congress 2013 він зазначає, що «ми робимо дуже хорошу роботу в плані того, щоб люди мали доступ до вищої освіти», «щоб привести їх до дверей закладу вищої освіти», але «ми робимо досить погану роботу в плані того, щоб випустити їх з закладу вищої освіти з дипломом і зі ступенем»; вчений додає, що це є великим «викликом» сучасності (Altbach P., 2013).

Ф. Альтбах зазначає, що «масовізація вищої освіти» та «якість вищої освіти» – це, до певної міри, фактори, які суперечать один одному, і вважає, що якщо країни, регіони, світове академічне співтовариство зможуть зрозуміти, як поєднати ці два фактори, ми досягнемо значного прогресу. Проте, на думку вченого, зробити це не так просто (Altbach P., 2009).

Другою впливовою силою на світову динаміку вищої освіти і сучасним глобальним трендом дослідник називає *появу глобальної економіки знань*, в якій комунікація стає прозорою, а результати досліджень легко поширюються по всьому світу (Altbach P., 2009), глобальної економіки знань, яка «вимагає» створення *великих дослідницьких університетів найвищого класу*, які, власне, здатні впоратися з поставленою задачею: «привести в рух» міжнародну мережу знань (Altbach P., 2013). На думку вченого, дослідницькі університети найвищого класу необхідні саме для цього в сучасних умовах, коли все більше країн світу беруть участь у новій міжнародній мережі знань. Якість цих університетів визначається світовими рейтингами. І саме вони, по суті, стають центром, «вузлом зв'язку» глобальної мережі знань: вони є місцем, куди знання приходить в систему, опрацьовується, і, пізніше, виходить в промисловість, економіку і культуру. Крім того, на його думку, модель американського дослідницького університету вважається «золотим стандартом» і наслідується у всьому світі.

Дуже великою частиною глобальної економіки знань є *інтернаціоналізація вищої освіти*. Вона означає глобальну мобільність академічної робочої сили, і, звичайно, зростання глобальної англійської мови й усі результати цього. Тут зазначимо, що в контексті наслідків появи глобальної економіки знань важливо з'ясувати, яким чином кожна конкретна країна світу конструктивно зможе вписатися в цю глобальну систему. З детальним аналізом феномену інтернаціоналізації як складової частини діяльності університету та її ролі у сучасній світовій динаміці вищої освіти

можна ознайомитися у праці автора (Заячук Ю., 2020).

Модель підприємницького університету професора Бартона Кларка. Поява глобальної економіки знань разом з Другою академічною революцією, яку автор аналізувала раніше (Заячук Ю., 2017), сприяла виникненню нової університетської моделі – *моделі «підприємницького університету».* Поняття «підприємницький університет» і формулювання його основних особливостей ввів у науковий обіг професор Каліфорнійського університету ***Бартон Кларк*** у 1998 р. в книзі «Створення підприємницьких університетів: організаційні шляхи трансформації» (Clark B., 1998).

Б. Кларк асоціює підприємницький університет з посиленням управлінського ядра, диверсифікацією джерел доходів, розвитком гнучкої периферії через структури комерціалізації інтелектуального капіталу, стимулюванням академічних начал і створенням загальноуніверситетської підприємницької культури. Вчений розуміє підприємництво як «свідомі зусилля в інституційному будуванні», які здійснює весь університет, а не окремі його представники, і зазначає, що «…трансформація відбувається, коли група осіб збирається в основних університетських структурах всього закладу вищої освіти, щоб змінити організованим способом структуру й орієнтацію університету» і що «колективна підприємницька акція лежить в основі феномена трансформації». (Clark B., 1998). Це означає, що підприємницький університет є не комерційною організацією, котра торгує освітніми послугами і результатами досліджень, а є постачальником кваліфікованого людського капіталу і наукових рішень, тобто *ключовим* елементом глобальної економіки знань. Тож вчений пропонує шукати консенсус, здатний відповідати запитам суспільства і, водночас, зберігати традиційну місію вільного академічного й дослідницького середовища. Найкращий шлях Б. Кларк бачить таким: замість того, щоб бути суб'єктами взаємовиключними, ринок, держава та академічна спільнота мають діяти як суб'єкти взаємозалежні: держава може скеровувати систему вищої освіти до ринкових пріоритетів та стати суб'єктом, який стимулює університет зробити внесок у розвиток суспільства (Goldstein H., Drucker J., 2006; Певзнер М., 2012).

Університет XXI століття. XXI ст. ознаменувалося великими змінами: глобалізацією, інтенсивним інформаційним потоком, європейською інтеграцією, початком співпраці між закладами вищої освіти й роботодавцями та орієнтацією вищої освіти на потреби ринку праці. За нових умов означених суспільних реалій ефективним міг стати лише особливий, елітний університет, що здатен «перезавантажитися». Матеріалізацією ідеї елітного університету XXI ст. стала *концепція університету світового класу* (Levin H., 2006; Salmi J., 2009; Altbach P., 2009; Altbach P., 2016). Формулюючи дефініцію університету світового класу, Дж. Салмі, один з провідних сучасних експертів у галузі вищої освіти, координатор з питань вищої освіти Світового банку, доходить висновку, що узагальнено «формула» складається з трьох груп факторів, а саме: висока концентрація талантів серед викладачів і студентів; значні фінансові можливості; оптимальна управлінська модель, яка передбачає бачення стратегії, інноваційні підходи та гнучкість (Salmi J., 2009). На думку Ф. Альтбаха (Altbach P., 2009), саме дослідницький університет світового класу є центральною інституцією нашого століття, адже він відіграє визначальну роль у трикутнику знань «освіта – наука – бізнес», тим самим слугуючи каталізатором суспільного розвитку.

Ера XXI ст. переосмислює концепт та місію університету шляхом додавання до її «класичних» компонентів, які пов'язані з акумулюванням знання і його передачею, низку інших, пов'язаних з економічним, соціальним та глобалізаційним чинниками. У преамбулі Бухарестської декларації (підписаної у вересні 2004 р.) зазначено: «Сьогодні університети й інші заклади вищої освіти відіграють центральну роль у розвитку суспільства, економіки і культури на всіх рівнях – глобальному, регіональному, національному і місцевому. У суспільстві знань, що зароджується, університети більше не є просто відповідальними за породження і збереження фундаментальної науки й освіченості; вони беруть участь у тлумаченні, розповсюдженні і використанні нового знання» (The Bucharest Declaration, 2004).

Глобалізаційні зміни наближають до створення нового зразка «соціального контракту» між суспільством та університетом задля відповідності темпів розвитку університету нагальним вимогам суспільства. Ідея сучасного університету сформувалася як *ідея постклассичного університету*, що найповніше реалізується в *моделях дослідницького університету та університету світового класу*. Місія та завдання таких університетів кристалізується під впливом ринкової економіки. Ринкові відносини сприяють становленню університету світового класу як міжнародного бренду, а також формуванню трансферу результатів наукової діяльності у виробничу сферу, доведення результатів наукової та інноваційної діяльності закладу вищої освіти до стану готового ринкового продукту, розвитку наукоємного виробництва. Це означає, що формується концепт місії університету як установи з підприємницьким потенціалом.

Сучасні університети створюють тенденції розвитку суспільства, вони також здатні прогнозувати вектори розвитку суспільних трансформацій, використовуючи такі інструменти як інноваційне мислення та інноваційні технології. Університети стають *«агентами регіонального розвитку»*, є надзвичайно важливими ланками для нарощення регіонального інституційного потенціалу. В наукових працях останнього десятиліття внесок університету в економічний розвиток регіонів та країн, місію суспільної корисності університету ще називають *«третьою місією університету»* (Рогожа М., & Курбатов С., 2017; Павленко І., 2018). Окрім того, змінюється позиціонування університетської освіти як блага суспільного, національного (як у попередньому столітті) на її розгляд з позицій *індивідуального, особистісного блага*.

Університет XXI ст. – *це «конкурентне» підприємство*. Університети змагаються за все – за статус, рейтинг, фінансування, студенти змагаються за місця в університетах (Altbach P., 2009). Університети XXI ст. змушені *реагувати на вимоги ринкової логіки*, відповідати запиту споживачів, а це означає, що їхня система прийняття рішень може стати схожою на управління бізнесом. Ф. Альтбах також підкреслює, що глобальний академічний ринок праці є частиною конкурентних механізмів, які ми можемо бачити по всьому світу (Altbach P., 2013).

Тож сучасний університет будується на засадах академічної автономії, академічної демократії та академічної відповідальності, а *місія сучасного університету в межах окресленої парадигми сучасності* складається із таких елементів (концептів), як: пошук істини; продукування, розвиток, якісна передача знань та надбань культури; проведення наукових досліджень; надання студентам можливостей всебічного розвитку; надання студентам комунікаційно-суспільних навичок та спеціалізованих навичок відповідно до спеціальності; знаходження відповіді на суспільні запити; самовдосконалення; зберігання академічної традиції; розвиток академічного підприємництва; розробка наукових інновацій; виховання інтелектуальної еліти; формування освіченої особистості; формування компетентної особистості; розкриття компетенції інноваційного мислення; сприяння суспільному розвитку; транслювання національної та наднаціональної картин світу; здійснення інтернаціоналізації; формування системи цінностей і культури середнього класу; трансфер продуктів інноваційної діяльності в соціальну сферу; підтримка сталого розвитку суспільства. Соціальним завданням університету є, як і раніше, розвиток особистої ініціативності студента, критичного творчого мислення, здатності і прагнення до самоосвіти (Сбруєва А., 2015; Павленко І., 2018; Ситницький М., 2018).

До цього слід додати той факт, що у сучасному глобалізованому світі *університети виступають як дворівневі структури*, першим рівнем яких є національний рівень (адже більшість європейських університетів виступають як національні інституції та є виразниками та «зберігачами» національно-етнічних ідей та культур), а другим – наднаціональний, який набув нового розвитку з глобалізацією світу, оскільки університет залучений у міжнародну співпрацю, толерує мультинаціональність та мультикультурність, включений в процес міжнародних академічних мобільностей та інтернаціоналізації, процеси «глобалізації знання» та поширення результатів наукових досліджень як надбання людства. В контексті інтернаціоналізації (як однієї з відповідей на вимоги глобалізації) університет також виступає фактором інтеграції економічних, політичних та соціальних систем власних країн у світовий контекст та головним ретранслятором глобальних цінностей. Зі *збільшенням ваги міжнародної діяльності* стає очевидним, що міжнародні університетські мережі стануть однією з найбільш фундаментальних характеристик університету у XXI ст. (Павленко І., 2018; Alemu S., 2018).

Також варто зазначити, що дослідники виділяють *ризики* та негативні ефекти, пов'язані із розвитком парадигми сучасного університету. До них належать зменшення середнього показника якості освіти через її масовізацію, посилення нерівності у світовому освітньому просторі, невідповідність темпів розвитку університетів та розвитку суспільства, умови конкурування університетів з новими постачальниками освіти, що може призвести до звуження спеціалізації університетів, виникнення парадигми пожиттєвої освіти та непристосованості університетів до цієї парадигми (Курбатов С., 2011а; Андрущенко В., 2017). Оцінка й аналіз сучасних ризиків для всіх учасників глобального простору вищої освіти, які виникають в контексті змін теперішньої світової освітньої динаміки, представлена також у праці автора (Заячук Ю., 2018).

Обговорення / Discussion. Щоб осмислити роль університету та його статус (рівень вартості, авторитетності університетської думки як культурного капіталу), ми простежили ключові події у формуванні місії класичного і сучасного університету від початку його зародження як інституції до сьогоднішнього дня.

Перш за все необхідно відповісти на питання, яке задають собі і суспільству сучасні дослідники світової вищої освіти, зокрема H. Schuetze, P. Altbach, B. Clark, U. Teichler та ін.: хто і що управляє зміною ролі та статусу університету та його постійним процесом реформування? Якщо університет підтримує автономію (все ще), то на яких механізмах, формах і процедурах це

ґрунтується? Чи може університет, як раніше, вважатися автономним світовим «гравцем»? Чи він став «інтерпретатором» зовнішніх сценаріїв, написаних в мозкових центрах і політичних кабінетах? Чи він став «підприємницькою установою», котра шукає своє місце в глобалізованому суспільстві, що характеризується інтенсивним інформаційним потоком? І загалом – яким є бачення місії сучасного університету та як сучасному університету шукати свою «правильну» стратегію розвитку?

Визначальною характеристикою університету як інституції з часів його започаткування прийнято вважати інституційну автономію й автономію академічних і наукових спільнот. Це дає можливість говорити про історично набуте університетом право вільного прийняття рішень та обрання напрямку розвитку. На такій базі діяльність університету як інституції постає перспективною й відкритою суспільною сферою, що здійснює різнорівневий вплив – на студентів, на спільноту викладачів та науковців, на партнерів (національних та міжнародних), на культуру, на появу інтелектуального контексту для суспільства, на суспільство як таке.

Важливим аспектом діяльності університету як інституції, безперечно, є університетська співпраця, без якої у сучасному світі неможливо «залишитися на плаву», університетська комунікація – внутрішня і зовнішня. У першому випадку мова йде про обмін думками, обговорення науково-дослідних результатів та комунікацію між студентами й викладачами університету всередині університету, у другому – про міжуніверситетську співпрацю, міжнародні програми обмінів, партнерства, організацію наукових конференцій. Це, з одного боку, сприяє взаємообміну знаннями та зміцнює позиції університету на національному та міжнародному рівні, з іншого – засвідчує довіру до університету як інституції, а, отже, й наявність запиту на її розвиток. На практиці це виявляється в інвестуванні національними та міжнародними ініціативами інтелектуальних та фінансових ресурсів в освітню сферу.

Слід зазначити, що науково-освітнє середовище неоднозначно оцінює підприємницьку складову діяльності університету. З одного боку, її неминучість в сучасних умовах є очевидною, з іншого – прагнення зберегти академічні цінності, як гарантію реалізації культурної місії університетів, залишається. Суспільство розглядає дискусійним питання концепції традиційної університетської освіти загалом, особливо з появою альтернативних університетських «стартапів» – нових дійових осіб і «постачальників» освітніх послуг. Аспект появи нових постачальників освіти, які сьогодні конкурують або доповнюють пропозицію традиційних постачальників освіти в контексті формування ринку послуг вищої освіти детально розкрито у праці автора (Заячук Ю., 2015).

Якщо початкове трактування місії університету передбачало продукування світла знань, що бачить освічена людина перед собою, епоха індустріального суспільства спонукала університет готувати для нього спеціалістів для промисловості, сфери послуг, соціальної чи наукової сфери, то постіндустріальна доба, визначальним елементом якої стає економіка знань, ставить прогнозований виклик для закладу вищої освіти у вигляді новітньої задачі. Ця задача являє собою по суті експертну задачу – прогнозування та аналітику, коли університет повинен не стільки задовольняти нагальні запити суспільства, скільки випереджати їх.

Як ми могли бачити, надважливу роль в еволюції університету як інституції відіграла історія. Сучасне ж століття – століття невизначеності – кидає університету новий виклик. Світ перестав бути складним, він став надскладним. Надскладність – це ступінь складності, за якої потрібні нові способи виживання і, по можливості, процвітання в світі, де всі теорії постійно перевіряються і ставляться під сумнів (Барнетт Р., 2001). Університет цілком включений в цей процес. Він допомагає як «виробляти» цю надскладність, так і жити з нею. Таким чином, університет – це місце, де надскладність народжується і, водночас, створюються умови для ефективної діяльності в цьому непередбачуваному світі.

Університет являє собою складну структуру, яка концентрує у собі надії на особистий і соціальний розвиток. Він, з одного боку, розвиває знання, необхідне для влади і контролю над світом, а, з іншого боку, поглиблює взаєморозуміння між людьми і світом. Університет повинен це робити одночасно, незважаючи на усю внутрішню суперечність означеної дії, допомагаючи людству жити і ефективно діяти в умовах невизначеності.

Як повинен бути організований університет у цих умовах? Як визначити напрямки його діяльності? Як управляти університетськими професіоналами, котрі володіють особистою автономією і самостійною легітимацією своєї роботи? Як реалізувати це в такому руслі, щоб університет міг і надалі відігравати провідну роль у розвитку цивілізації. Це ті питання, які сучасний світ постійно ставить перед університетом. І від здатності останнього дати адекватні відповіді на ці запити часу, які постійно змінюються і ускладнюються, значною мірою буде залежати подальша доля університету як організаційної одиниці, світоча освіти і науки, стрижня інтелектуального поступу в майбутнє.

Висновки / Conclusions. Університет як інституція від початків свого виникнення є носієм багатогранної місії, елементи якої змінювались в залежності від історичної епохи та стану суспільства відповідного часового проміжку. В *усі* епохи він відігравав беззаперечно важливу роль у суспільстві як наукова, навчальна та соціальна інституція. Опорними аспектами місії університету були і залишаються наукове дослідження, навчання та служіння суспільству, до яких у різний час додавалися інші концепти відповідно до вимог суспільства. Підкреслюючи «ідеологічну» зміну у трактуванні місії університету, яка полягала у зміні початкового її розуміння як продукування «світла знань, що бачить освічена людина перед собою», на трактування XX ст. як «великого бізнесу», що створює певні блага для суспільства, зазначимо, що виключною соціальною функцією, яку виконує *лише* університет, і жодна соціальна інституція більше, є наукове дослідження.

Важливою віхою в історії університету як інституції стала реформа німецького культурного діяча та мислителя В. фон Гумбольдта. Гумбольдтська модель дослідного університету серйозно вплинула на розвиток вищої освіти в усьому світі. Основними питаннями, через призму яких такі мислителі, як Дж. Ньюмен, А. Флекснер, К. Ясперс, Т. Веблен, К. Керр, Х. Ортега-і-Гассет характеризували діяльність університету, є питання свободи – дослідницької, академічної, духовної, політичної та питання незаангажованості закладу вищої освіти.

Професор Ф. Альтбах, який аналізує сучасні впливові сили світової реальності вищої освіти та формує концепцію дослідницького університету світового класу XXI ст., та професор Б. Кларк, який пропонує модель підприємницького університету, здатного водночас відповідати запитам сучасного суспільства і зберігати традиційну місію університету, переосмислюють концепт та місію університету шляхом додавання до її «класичних» компонентів низки тих, які забезпечать успіх університету як інституції, зважаючи на вплив сучасних економічних, соціальних та глобалізаційних чинників. Йдеться про створення нової раціональної сучасної університетської моделі, яка працюватиме в умовах зростання конкуренції між закладами вищої освіти, з одночасною появою принципу їхньої орієнтації на ринок праці. Головні зусилля спрямовуються на підвищення якості та ефективності вищої освіти і наукових досліджень. Визначальний вимір якості – реалізація наукових досліджень та інтеграція учасників освітнього простору всіх рівнів у світовий ринок праці – стане видимим уже в найближчому майбутньому. Сьогодні завдання університету постійно ускладнюються й доповнюються новими. Відповідно, переосмислюється й місія університету, який повинен взаємодіяти з різними спільнотами, розвиток яких вимагає зрозумілих перспектив. Саме університет повинен стати місцем їх критичного обговорення.

Список використаних джерел і літератури:

Андрущенко, В. П. (2017). Соціальна відповідальність університету в умовах глобалізації. *Філософія спілкування: Філософія. Психологія. Соціальна комунікація, 10,* 93–105 [in Ukrainian].

Барнетт, Р. (2001). Осмысление университета: по материалам инаугурационной профессорской лекции, прочитанной в Институте образования Лондонского университета 25 октября 1997 г. *Образование в современной культуре: Альманах 1.* (Ред. М. Гусаковский). с. 68–82. Минск [in Russian].

Глузман, А. В. (1996). *Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования:* [моногр.]. Киев: Просвіта [in Russian].

Заячук, Ю. (2020). Інтернаціоналізація як складова діяльності університету та її роль у сучасній динаміці вищої освіти. *Український педагогічний журнал, 4,* 34–44. [in Ukrainian].

Заячук, Ю. (2018). Сучасна світова динаміка вищої освіти: експертна оцінка ризиків. *Pedagogika, Prace Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. (Red. K. Rędziński, M. Łapot), XXVII, 2,* 119–131 [in Ukrainian].

Заячук, Ю. (2015). Сучасні «Головні гравці» у сфері вищої освіти: тенденції, роль та стратегії взаємовпливу. *Pedagogika, Prace Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. (Red. K. Rędziński, M. Łapot), XXIV,* 147–157 [in Ukrainian].

Заячук, Ю. (2013). Сучасні реформи у галузі вищої освіти: досвід європейських країн. *Порівняльно-педагогічні студії, 4,* 109–113 [in Ukrainian].

Заячук, Ю. (2017). Університет і суспільство: історичний вимір та сучасний глобалізований світ. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна, 32,* 21–28 [in Ukrainian].

Кузьменко, О. М. (2016). *Ідея університету: закономірності та особливості трансформації історичних типів* (Дис. канд. філос. наук). Київ [in Ukrainian].

Курбатов, С. (2011). «Ідея університету» в контексті суспільства знань. *Світогляд – Філософія – Релігія,* 50–57 [in Ukrainian].

Курбатов, С. (2011 а). Історичні трансформації університетської місії. *Людинознавчі студії, 24,* 16–29 [in Ukrainian].

Курбатов, С. (2017). Трансформація університету в контексті викликів XXI століття. *Теорія і .практика управління соціальними системами, 4,* 67–78 [in Ukrainian].

Ле Гофф, Ж. (2003). *Интеллектуалы в Средние века.* Санкт-Петербург [in Russian].

Маріуц, І. (2019). Становлення дослідницьких університетів у США та Західній Європі. *Імплементація європейських стандартів в українські освітні дослідження:* зб. матеріалів ІІІ міжнар. наук. конф. Української асоціації дослідників освіти (21 черв. 2019 р.) (с. 121–124) [in Ukrainian].

Менеджмент и организационное развитие высшей школы. (2012). (Ред. М. Н. Певзнер.). Днепропетровск: ДНУ [in Russian].

Ортега-и-Гассет, Х. (2005). *Миссия университета.* (Ред М. А. Гусаковский). Минск: БГУ [in Russian].

Павленко, І. (2018). Інновації університетів «третьої місії». *Economy of Enterprise: Theory and Experience: Conference Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference (12 October 2018, Kyiv, Krakow),* 156–158 [in Ukrainian].

Рогожа, М., & Курбатов, С. (2017). Місія університету в західноєвропейській культурі (етичні та соціологічні аспекти). *Філософія освіти, 2,* 29–45 [in Ukrainian].

Сбруєва, А. А. (2015). Тенденції трансформації місії університету: порівняльно-педагогічний аналіз. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 6,* 448–461 [in Ukrainian].

Ситницький, М. В. (2018). Місія та сфери прояву феномена дослідницького університету. *Бізнес Інформ, 4,* 96–101 [in Ukrainian].

Султанова, Л. (2016). Університет як провідний соціальний інститут в історії розвитку університетської освіти. *Гірська школа Українських Карпат, 14,* 79–83 [in Ukrainian].

Ясперс, К. (2006). *Идея университета* (Ред М. А. Гусаковский). Минск: БГУ [in Russian].

Alemu, S. K. (2018). The Meaning, Idea and History of University / Higher Education in Africa: A Brief Literature Review. *FIRE: Forum for International Research in Education, 4,* 210–227 [in English].

Altbach, P. (2016). *Global Perspectives on Higher Education.* Baltimore: Johns Hopkins University Press [in English].

Altbach, P. (2013). Global Trends in Higher Education: the Impact of Massification and the Global Knowledge Economy. *6 Gate Germany Marketing Congress Report.* Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=dKWbx9rR6S8 [in English].

Altbach, P. (2007). *Tradition and Transition: The International Imperative in Higher Education.* Rotterdam: Sense Publishers [in English].

Altbach, P., & Knight, J. (2006). The Internationalization of Higher Education: Motivation and Realities. *The NEA 2006 Almanac of Higher Education* (p. 1–10). Washington: National Education Association [in English].

Altbach, P., Reisberg, L., & Rumbley, L. (2009). *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution.* UNESCO World Conference on Higher Education [in English].

Clark, B. (1998). *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation.* Paris and Oxford: IAU and Elsevier Science [in English].

Cortés-Sánchez, J. (2017). *Mission and Vision Statements of Universities Worldwide – A Content Analysis.* Bogotá: Universidad del Rosario Escuela de Administración Editorial Universidad del Rosario [in English].

Flexner, A. (1930). *Universities: American, English, German.* New York, London, Toronto: Oxford University Press [in English].

Goldstein, H., & Drucker, J. (2006). The Economic Development Impacts of Universities on Regions: Do Size and Distance Matter? *Economic Development Quarterly, 20 (1),* 22–43 [in English].

Huber, B. (2016). The Role of Universities in Society. *Matching Visibility and Performance: A Standing Challenge for World-Class Universities*, 91–99. [in English].

Jaspers, K. (1961). *Die Idee der Universität.* Berlin, Göttingen, Heidelberg [in German].

Kehm, B., & Teichler, U. (2007). Research on Internationalization in Higher Education. *Journal of Studies in International Education, 11, 3/4,* 260–273 [in English].

Kerr, C. (1972). *The Uses of the University.* New-York: Harper Torchbooks [in English].

Levin, H., Jeong, D. W., & Ou, D. (2006). What is World-Class University? *Conference of the Comparative & International Education Society.* Honolulu, Hawaii [in English].

McMachin Garland, M. (1996). Newman in His Own Day. *The Idea of a University: John Henry Newman* (Ed. F. Turner). (p. 265–281). Yale University Press [in English].

Moscardini, A., Strachan, R., & Vlasova, T. (2020). *The role of Universities in Modern Society.* Studies in Higher Education [in English]

Salmi, J. (2009). *The Challenge of Establishing World-Class Universities.* Washington, DC: The World Bank [in English].

Schuetze, H. (2012). University Governance Reform: the Drivers and the Driven. *University Governance and Reform: Policy, Fads, and Experience in International Perspective.* (p. 3–10). New York [in English].

Stewart D. (2010). The Purpose of University Education. *The Psychologist-Manager Journal, 13, 4,* 244–250 [in English].

The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. (2004). *Higher Education in Europe, 29, 4,* 503–507 [in English].

Turner, F. M. (1996). Newman's University and Ours. *The Idea of a University: John Henry Newman* (Ed. F. Turner). (p. 282–301). Yale University Press [in English].

References:

Andrushchenko, V. P. (2017). Sotsialna vidpovidalnist universytetu v umovakh hlobalizatsii [Social Responsibility of the University in the Context of Globalization]. *Filosofiia spilkuvannia: Filosofiia. Psykholohiia. Sotsialna komunikatsiia – Philosophy of communication: Philosophy. Psychology. Social Communication, 10,* 93–105 [in Ukrainian].

Barnett, R. (2001). Osmy'slenie universiteta: po materialam inauguracionnoj professorskoj lekcii, prochitannoj v Institute obrazovanija Londonskogo universiteta 25 oktjabrja 1997 g. [Understanding of the University: on the Materials of the Inaugural Professorial Lecture Given at the Institute of Education of the University of London on October 25, 1997.]. *Obrazovanie v sovremennoj kul'ture: Al'manah 1 – Education in Modern Culture: Almanac 1.* (Red. M. Gusakovskij). pp. 68–82. Minsk [in Russian].

Gluzman, A. V. (1996). *Universitetskoe pedagogicheskoe obrazovanie: opy't sistemnogo issledovanija [University Pedagogical Education: Experience of System Research]:* Monograph. Kiev: Prosvita [in Russian].

Zaiachuk, Yu. (2020). Internatsionalizatsiia yak skladova diialnosti universytetu ta yii rol u suchasnii dynamitsi vyshchoi osvity [Internationalization as a Component of the University and Its Role in the Modern Dynamics of Higher Education]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal, 4,* 34–44. [in Ukrainian].

Zaiachuk, Yu. (2018). Suchasna svitova dynamika vyshchoi osvity: ekspertna otsinka ryzykiv [Modern World Dynamics of Higher Education: Expert Risk Assessment]. *Pedagogika, Prace Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. (Red. K. Rędziński, M. Łapot), XXVII, 2,* 119–131 [in Ukrainian].

Zaiachuk, Yu. (2015). Suchasni «Holovni hravtsi» u sferi vyshchoi osvity: tendentsii, rol ta stratehii vzaiemovplyvu [Modern «Major Players» in Higher Education: Trends, Role and Strategies of Interaction]. *Pedagogika, Prace Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie. (Red. K. Rędziński, M. Łapot), XXIV,* 147–157 [in Ukrainian].

Zaiachuk, Yu. (2013). Suchasni reformy u haluzi vyshchoi osvity: dosvid yevropeiskykh krain [Modern Reforms in Higher Education: the Experience of European Countries]. *Porivnialno-pedahohichni studii – Comparative and Pedagogical Studies, 4,* 109–113 [in Ukrainian].

Zaiachuk, Yu. (2017). Universytet i suspilstvo: istorychnyi vymir ta suchasnyi hlobalizovanyi svit [University and Society: Historical Dimension and Modern Globalized World]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia pedahohichna – Bulletin of Lviv University. Pedagogical Series, 32,* 21–28 [in Ukrainian].

Kuzmenko, O. M. (2016). *Ideia universytetu: zakonomirnosti ta osoblyvosti transformatsii istorychnykh typiv [The Idea of the University: Regularities and Features of Transformation of Historical Types]* (Candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].

Kurbatov, S. (2011). «Ideia universytetu» v konteksti suspilstva znan [«The Idea of the University» in the Context of the Knowledge Society]. *Svitohliad – Filosofiia – Relihiia – Worldview – Philosophy – Religion,* 50–57 [in Ukrainian].

Kurbatov, S. (2011 a). Istorychni transformatsii universytetskoi misii [Historical Transformations of the University Mission]. *Liudynoznavchi studii – Anthropological Studies, 24,* 16–29 [in Ukrainian].

Kurbatov, S. (2017). Transformatsiia universytetu v konteksti vyklykiv KhKhI stolittia [Transformation of the University in the Context of the Challenges of the XXI Century]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy – Theory and Practice of Social Systems Management, 4,* 67–78 [in Ukrainian].

Le Goff, Zh. (2003). *Intellektualy v Srednie veka [Intellectuals in the Middle Ages].* Saunt-Petersburg [in Russian].

Mariuc, I. (2019). Stanovlennia doslidnytskykh universytetiv u SShA ta Zakhidnii Yevropi [Formation of Research Universities in the USA and Western Europe]. *Implementatsiia yevropeiskykh standartiv v ukrainski osvitni doslidzhennia: Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovoi konferentsii Ukrainskoi asotsiatsii doslidnykiv osvity (21 chervnia 2019 r.).* (Red. S. Shchudlo, O. Zabolotna, L. Zahoruiko), 121–124 [in Ukrainian].

Menedzhment i organizacionnoe razvitie vy'sshej shkoly' [Management and Organizational Development of Higher Education]. (2012). (Red. M. N. Pevzner.). Dnepropetrovsk: DNU [in Russian].

Ortega-i-Gasset, X. (2005). *Missija universiteta [The Mission of the University].* (Red. M. A. Gusakovskij). Minsk: BGU [in Russian].

Pavlenko, I. (2018). Innovatsii universytetiv «tretoi misii» [Innovations of «Third Mission» Universities]. *Economy of enterprise: theory and experience: collection of materials of the VII International Scientific and Practical Conference (12 october 2018, Kyiv, Krakow),* 156–158 [in Ukrainian].

Rohozha, M., & Kurbatov, S. (2017). Misiia universytetu v zakhidnoievropeiskii kulturi (etychni ta sotsiolohichni aspekty) [The Mission of the University in Western European Culture (Ethical and Sociological Aspects)]. *Filosofiia osvity – Philosophy of Education, 2,* 29–45 [in Ukrainian].

Sbruieva, A. A. (2015). Tendentsii transformatsii misii universytetu: porivnialno-pedahohichnyi analiz [Trends in the Transformation of the University Mission: a Comparative and Pedagogical Analysis]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies, 6,* 448–461 [in Ukrainian].

Sytnytskyi, M. V. (2018). Misiia ta sfery proiavu fenomena doslidnytskoho universytetu [Mission and Areas of Manifestation of the Phenomenon of Research University]. *Biznes Inform – Business Inform, 4,* 96–101 [in Ukrainian].

Sultanova, L. (2016). Universytet yak providnyi sotsialnyi instytut v istorii rozvytku universytetskoi osvity [University as a Leading Social Institution in the History of University Education]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat – Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 14,* 79–83 [in Ukrainian].

Jaspers, K. (2006). *Ideja universiteta [The Idea of the University].* (Red M. A. Gusakovskij). Minsk: BGU [in Russian].

Alemu, S. K. (2018). The Meaning, Idea and History of University / Higher Education in Africa: A Brief Literature Review. *FIRE: Forum for International Research in Education, 4,* 210–227 [in English].

Altbach, P. (2016). *Global Perspectives on Higher Education*. Baltimore: Johns Hopkins University Press [in English].

Altbach, P. (2013). Global Trends in Higher Education: the Impact of Massification and the Global Knowledge Economy. *6 Gate Germany Marketing Congress Report.* Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=dKWbx9rR6S8 [in English].

Altbach, P. (2007). *Tradition and Transition: The International Imperative in Higher Education.* Rotterdam: Sense Publishers [in English].

Altbach, P., & Knight, J. (2006). The Internationalization of Higher Education: Motivation and Realities. *The NEA 2006 Almanac of Higher Education* (p. 1–10). Washington: National Education Association [in English].

Altbach, P., Reisberg, L., & Rumbley, L. (2009). *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution.* UNESCO World Conference on Higher Education [in English].

Clark, B. (1998). *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation.* Paris and Oxford: IAU and Elsevier Science [in English].

Cortés-Sánchez, J. (2017). *Mission and Vision Statements of Universities Worldwide – A Content Analysis.* Bogotá: Universidad del Rosario Escuela de Administración Editorial Universidad del Rosario [in English].

Flexner, A. (1930). *Universities: American, English, German.* New York, London, Toronto: Oxford University Press [in English].

Goldstein, H., & Drucker, J. (2006). The Economic Development Impacts of Universities on Regions: Do Size and Distance Matter? *Economic Development Quarterly, 20 (1),* 22–43 [in English].

Huber, B. (2016). The Role of Universities in Society. *Matching Visibility and Performance: A Standing Challenge for World-Class Universities*, 91–99. [in English].

Jaspers, K. (1961). *Die Idee der Universität.* Berlin, Göttingen, Heidelberg [in German].

Kehm, B., & Teichler, U. (2007). Research on Internationalization in Higher Education. *Journal of Studies in International Education, 11, 3/4,* 260–273 [in English].

Kerr, C. (1972). *The Uses of the University.* New-York: Harper Torchbooks [in English].

Levin, H., Jeong, D. W., & Ou, D. (2006). What is World-Class University? *Conference of the Comparative & International Education Society*. Honolulu, Hawaii [in English].

McMachin Garland, M. (1996). Newman in His Own Day. *The Idea of a University: John Henry Newman* (Ed. F. Turner). (p. 265–281). Yale University Press [in English].

Moscardini, A., Strachan, R., & Vlasova, T. (2020). *The role of Universities in Modern Society.* Studies in Higher Education [in English]

Salmi, J. (2009). *The Challenge of Establishing World-Class Universities*. Washington, DC: The World Bank [in English].

Schuetze, H. (2012). University Governance Reform: the Drivers and the Driven. *University Governance and Reform: Policy, Fads, and Experience in International Perspective*. (p. 3–10). New York [in English].

Stewart D. (2010). The Purpose of University Education. *The Psychologist-Manager Journal, 13, 4,* 244–250 [in English].

The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. (2004). *Higher Education in Europe, 29, 4,* 503–507 [in English].

Turner, F. M. (1996). Newman's University and Ours. *The Idea of a University: John Henry Newman* (Ed. F. Turner). (p. 282–301). Yale University Press [in English].

Дата надходження статті: «24» вересня 2020 р.
Стаття прийнята до друку: «21» жовтня 2020 р.

Заячук Юлія – доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат педагогічних наук, доцент

Zayachuk Yuliya – Assistant Professor at the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education of Ivan Franko National University of Lviv, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Ковальська Олена – магістрант Львівського національного університету імені Івана Франка

Kovalska Olena – Postgraduate Student of Ivan Franko National University of Lviv

Цитуйте цю статтю як:

Заячук, Ю., & Ковальська, О. (2020). Місія університету в суспільстві: формування університетської традиції та сучасні виклики. *Педагогічний дискурс, 29,* 38–50. doi: 10.31475/ped.dys.2020.29.06.

Cite this article as:

Zayachuk, Yu., & Kovalska, O. (2020). Mission of a University in the Society: Formation of a University Tradition and Modern Challenges. *Pedagogical Discourse, 29*, 38–50. doi: 10.31475/ped.dys.2020.29.06.